

**AGRESIVITATEA PREADOLESCENȚILOR – COMPORTAMENT DE RISC
PENTRU SECURITATEA PSIHOLAGICĂ
AGRESSIVNESS IN PREADOLESCENCE – RISK BEHAVIOUR FOR
PSYCHOLOGICAL SECURITY**

*Losîi Elena, conf.univ., dr. în psihologie, catedra Psihologie, Universitatea Pedagogică de
Stat „Ion Creangă”/ associated professor, doctor of psychology,
Psychology Department
„Ion Creangă” State Pedagogical University of Chişinău
ORCID: 0000-0002-5032-9993*

***Abstract.** The article reflects an actual theme for modern society: aggressive behaviour at preadolescents, behaviour, which can affect their integrity and psychological security. The detailed analyses of the experimental research in which were include 126 preadolescents from urban and rural environments allowed us to highlight that for nowadays preadolescents are particular aggressive behaviour, behaviour which can cause physics and moral harm to children, psychological discomfort, negative feelings, tensions, fear, depression. It is also behaviour of annulment of the child freedom of expression or action. The aggressive acts can offend the child's dignity in a way that he remains injured or traumatized for life. It is important to teach children to express their negative emotions in a less traumatic way and the ability to react and defend themselves from the aggressive behaviour of others.*

***Key-words:** aggressive behaviour, passive behaviour, assertive behaviour, psychological security*

Comportamentul agresiv este un fenomen care continua să se manifeste în societatea contemporană. Ne aflăm într-un spațiu al informațiilor în mișcare, de o mare diversitate, cu un bogat conținut, care uneori este lipsit de coerență și plin de informații cu conținut violent. Acest flux de evenimente, sub formă de știri, de mesaje cu încărcătură afectivă, ne transformă neîncetat percepțiile, sentimentele, opiniile și atitudinile. Transformările cu care ne confruntăm în ultimul timp au condus la schimbarea tiparelor de muncă și de comportament, ceea ce a atras după sine insecuritate și incertitudini în raport cu ziua de mâine. Efectele defavorabile ale acestor aspecte se resimt în creșterea stărilor de vulnerabilitate emoțională și fizică, în modificarea comportamentelor, în creșterea comportamentelor cu efect dezadaptiv etc. Este îngrijorător escaladarea acestor comportamente în rândul copiilor.

În prezent, preadolescenții nu sunt imuni în manifestările agresivității și violenței, aceștia manifestând comportamente agresive sau fiind supuși acestor comportamente. Acest subiect a fost studiat de mulți psihologi străini, precum J. Dollard, 1939; A. Buss, 1961; L. Bercowitz, 1981, N.D. Levitov, 1967; L.M. Semeniuc, 1996; I.A. Furmanov, 1996; T.G. Rumeanțeva, 1991; Prihojan A., 1987; Felidștein D., 1972, 1989; Semeniuc L., 1996 etc. Fenomenul agresivității a suscitât interesul și unor cercetători autohtoni: Ig. Racu, Iu. Racu, C. Platon, V. Adăscălița, M. Vîrlan, A. Potâng, A. Calancea, L. Savca etc. În studiile psihologice se constată că preadolescența este una dintre cele mai dificile perioade de dezvoltare persoanei. În preadolescență are loc predominant formarea caracterului și a altor fundamente ale personalității. Preadolescența este o etapă dinamică a dezvoltării umane, cărei îi este caracteristic o multitudine de modificări complexe

organismului. Totodată, preadolescența este o perioadă fragilă, în care manifestările emoționale ca anxietatea, agresivitatea impun o barieră în dezvoltarea cu succes a personalității [2, 3, 10, 11].

Factori interni și externi afectează copilul în creștere: schimbări hormonale rapide în organism, obținerea independenței, schimbare de școlarizare, încadrarea în alte tipuri de activități sociale, toate acestea îl influențează emoțional pe preadolescent. Acești factori fac ca preadolescenții să fie deosebit de vulnerabili și susceptibili la influențele negative. Ciocnirea unui copil cu lumea altor preadolescenți, precum și lumea adulților și cu cele mai diverse fenomene ale vieții sunt departe de a fi mereu echilibrate. Adesea în ei recurg la comportamente de risc, comportamente ce afectează securitatea lor fizică și psihică, integritatea personalității. Comportamentul agresiv face parte din categoria comportamentelor cu risc pentru sănătatea fizică și psihică a persoanelor, având consecințe negative pe tot parcursul vieții atât pentru victime cât și pentru agresori. Ele sunt acele comportamente care afectează zona securității fizice și psihice a persoanei [5, 8, 12].

Copilul are puncte proprii de vedere din interior care uneori sunt ostile pentru ceilalți. Un astfel de copil consideră agresiv un comportament acceptabil, el nu are în „arsenalul” său de comportamente o altă experiență pozitivă. Evident că sursa acestor strategii comportamentale trebuie căutate în educația școlară și familială. Profesorii și părinții prezintă adesea o conștientizare scăzută a fenomenului vârstei și caracteristicii ale interacțiunii cu preadolescenții. Astfel, putem distinge contradicția dintre creștere comportamentului agresiv al preadolescenților și lipsei de cunoștințe despre măsurile preventive eficiente de asistență psihologică și pedagogică a tinerilor preadolescenți în socializarea de succes, ceea ce ar putea contribui la reducerea utilizării metodelor agresive de interacțiune.

Noi ne-am propus să studiem tipurile de comportament adoptate de preadolescenți din mediul urban și rural. Am presupus că există diferențe în manifestarea comportamentului agresiv la preadolescenți în dependență de gen, vârstă și mediu. În studiu au participat 126 de preadolescenți (62 băieți, 64 fete) din două licee. Pentru a studia manifestarea comportamentului la preadolescenți am aplicat testul „Cum vă comportați în relațiile cu ceilalți”. Testul evaluează manifestarea a trei tipuri de comportamente: pasiv, agresiv și asertiv. Sunt prezentate 18 afirmații care descriu comportamentul. Preadolescenților li se propune 4 variante de răspuns. În baza scorului calculat, se obțin trei tipuri de comportamente: pasiv, agresiv, asertiv [6, p.16]. Frecvențele pentru tipul de comportamente adoptate de către preadolescenți pot fi vizualizate în figura 1.

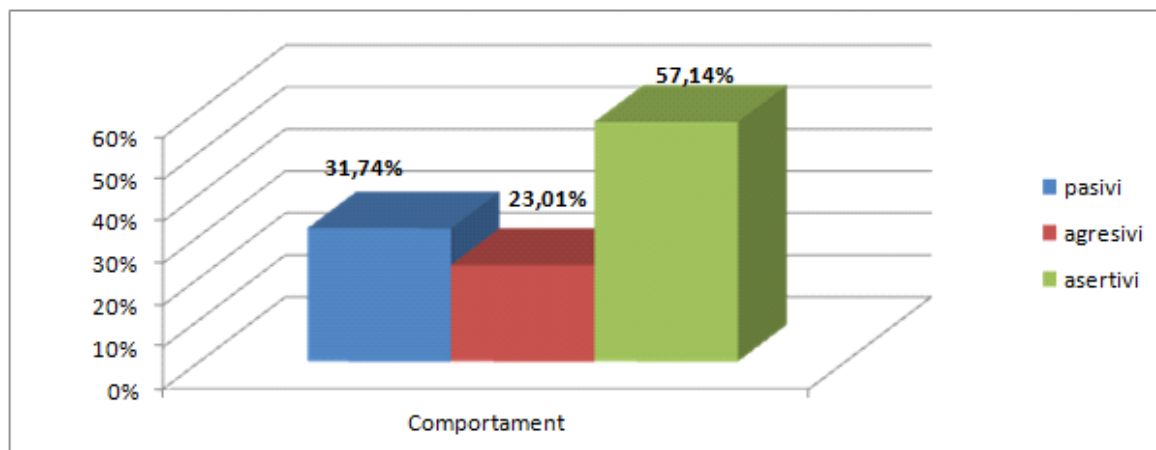

Fig. 1. Tipul de comportament al preadolescenților

Datele obținute ne conduc spre următoarele constatări cu privire tipurile de comportamente caracteristice preadolescenților: 31,74% dintre preadolescenții testați manifestă un *comportament pasiv*. Pentru ei este caracteristic negarea de sine, nu-și protejează interesele, nu-și demonstrează propriile sentimente, se lasă influențați, predomină sentimente de vinovăție, frustrare, frică, solitudine, se simt fără valoare personală, se eschivează de la conflicte și competiție directă; 23,01% din preadolescenți prezintă un *comportament agresiv*. Pentru ei este specific un comportament ostil, ofensator, înțepător, usturător, tăios. Pe lângă aceste caracteristici mai întâlnim la ei și aroganță, prezența simțului superiorității în fața celorlalți, vorbesc cu vocea ridicată, nu primesc din partea altora idei, păreri, caută mereu ceartă și neajunsuri în tot ce fac ceilalți. Pe lângă aceste caracteristici mai întâlnim la ei și grosolănie, intemperanță, neascultare, aroganță, atitudine negativă pentru învățare și conflicte frecvente cu cei din jur; 57,14% din preadolescenți au un *comportament asertiv*. Pentru ei este propriu exprimarea necesităților și a ceea ce simt cu adevărat, încrederea în propria persoană și libera exprimare a dorințelor. Acești preadolescenți manifestă un respect față de sine, dar și față de cei din jurul lor, vorbesc pe un ton echilibrat, sunt buni ascultători, evită conflictele, oferă și primesc ajutor cu plăcere.

Manifestarea comportamentului preadolescenților în funcție de gen sunt ilustrate în figura 2.

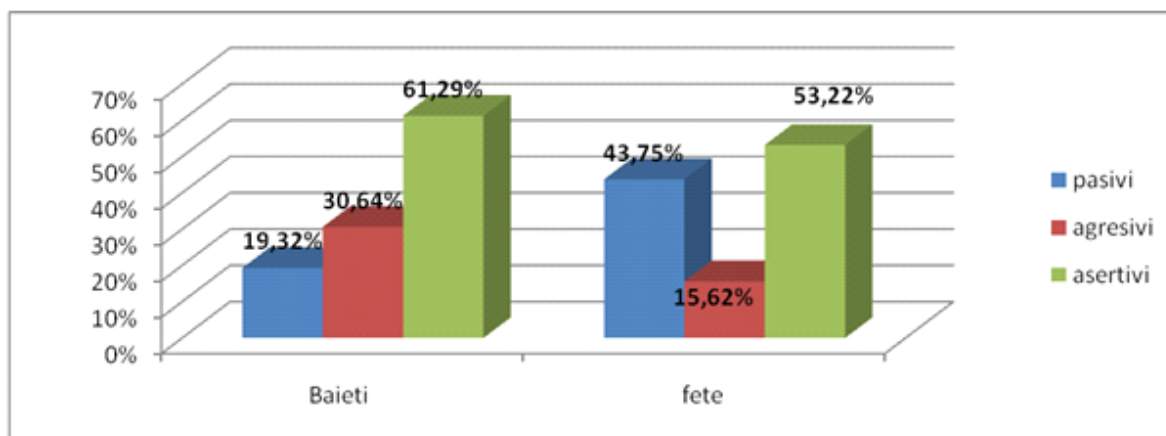

Fig. 2. Tipurile de comportament la preadolescenți în dependență de gen

Putem constata că am obținut următoarele frecvențe pentru tipurile de comportament la preadolescenți în dependență: 19,32% din preadolescenți au un comportament pasiv, iar 30,64% din preadolescenți manifestă un comportament agresiv și 61,29% din preadolescenți se caracterizează prin-un comportament asertiv.

La preadolescente constatăm următoarele frecvențe: 43,75% prezintă un comportament pasiv, la 15,62% din preadolescente exprimă un comportament agresiv, iar 53,22% manifestă un comportament asertiv.

Comparând frecvențele pentru manifestarea tipurilor de comportament observăm următoarele: tipul pasiv cu frecvențe mai înalte se înregistrează la preadolescente (43,75%) în comparație cu preadolescenții (19,32%). Pentru tipul agresiv frecvențe mai mari se înregistrează la preadolescenți -30,64%, în timp ce la preadolescente acest comportament îl întâlnim la 15,62%. Totodată, și pentru tipul de comportament asertiv atestăm aceeași situație: 61,29% dintre preadolescenți se caracterizează printr-un comportament asertiv, pe când doar 23,22% din preadolescente prezintă acest comportament.

Frecvențele pentru tipurile de comportament la preadolescenți în dependență de vârstă sunt prezentate în figura 3.

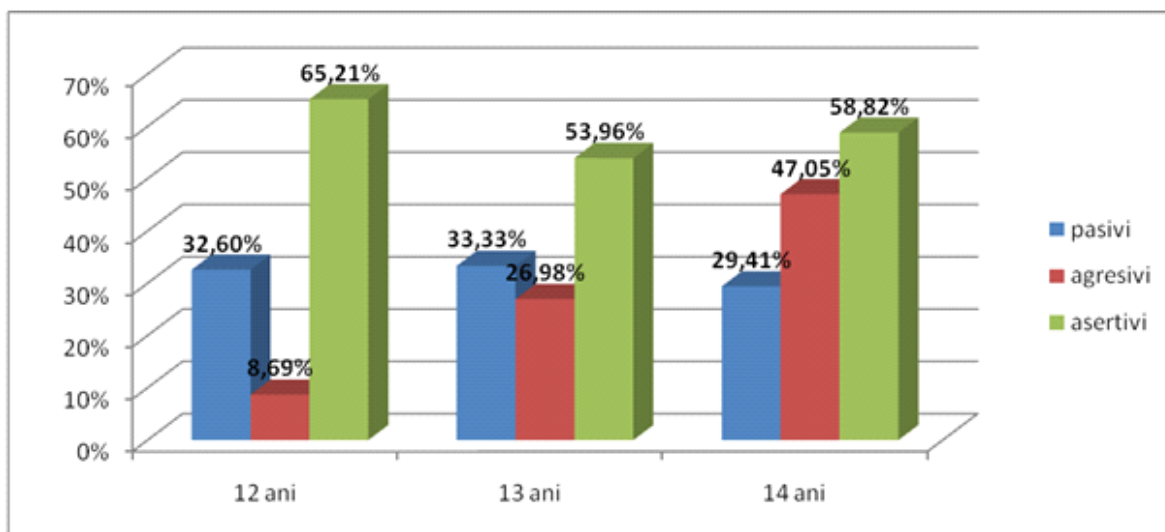

Fig. 3. Tipurile de comportament la preadolescenții în dependență de vârstă

Pentru preadolescenții de 12 ani constatăm următoarele frecvențe pentru tipului de comportament: 32,60% din preadolescenții au un comportament pasiv, 8,69% din preadolescenții se caracterizează prin comportament agresiv și 65,21% de preadolescenții manifestă un comportament asertiv.

La preadolescenții de 13 ani atestăm următoarele frecvențe: nivelul pasiv îl vedem la 33,33% din preadolescenții de 13 ani, 26,98% de preadolescenții demonstrează un comportament agresiv și 53,96% prezintă un comportament asertiv.

La preadolescenții de 14 ani constatăm următoarele frecvențe: comportament pasiv îl întâlnim la 29,41% de preadolescenții, iar 47,05% de preadolescenții de 14 ani manifestă un comportament agresiv și 58,82% dintre ei au un comportament asertiv.

Comparând frecvențele pentru nivelele comportamentului la preadolescenții putem constata că: tipul pasiv înregistrează frecvențe scăzute la preadolescenții de 14 ani (29,41%), iar preadolescenții de 12 și 13 ani manifestă rezultate apropiate (32,60% și 33,33%). Pentru tipul agresiv cele mai mici frecvențe le constatăm la preadolescenții de 12 ani (8,69%), iar pentru preadolescenții de 13 ani acest comportament îl atestăm la 26,98% și la cei de 14 ani la 47,05%. Pentru tipul asertiv frecvența cea mai mare este la preadolescenții de 12 ani (65,21%), după care la preadolescenții de 14 ani (58,82%) și preadolescenții de 13 ani (53,96%).

Frecvențele pentru tipurile de comportamente la preadolescenții în dependență mediului de trai sunt ilustrate în figura 4.

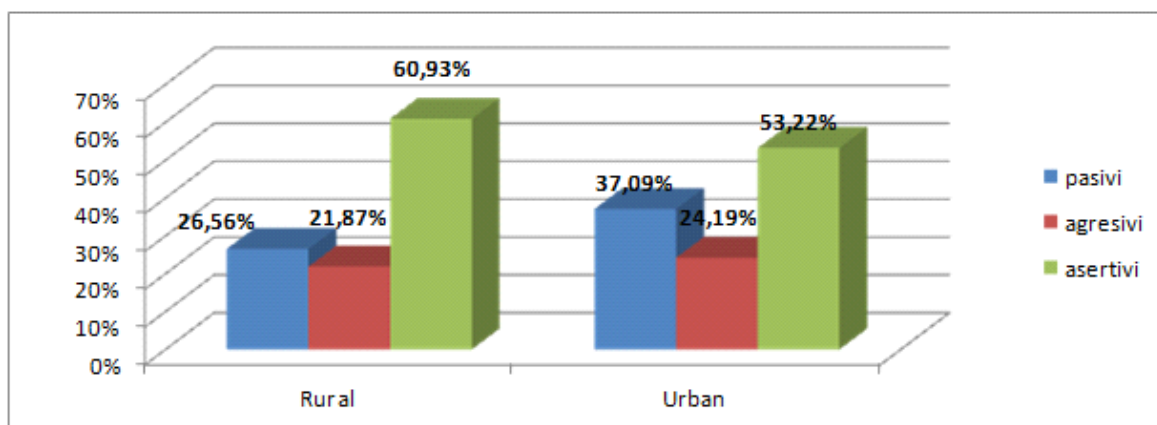

Fig. 4. Tipurile de comportament la preadolescenții în dependență de mediu

Pentru preadolescenții din mediul rural frecvențele pentru tipurile de comportamente specifice se repartizează în modul următor: 26,55% din preadolescenți au un comportament pasiv, la 21,87% din preadolescenți întâlnim un comportament agresiv, iar 60,93% din preadolescenți se caracterizează prin comportament asertiv.

Pentru preadolescenții din mediul urban avem următoarele frecvențe pentru tipul de comportament adoptat: 37,09% din preadolescenți manifestă un comportament pasiv, la 24,19% din preadolescenți observăm un comportament agresiv și la 53,22% din preadolescenți atestăm un comportament asertiv.

Comparând frecvențele pentru nivelele comportamentelor la preadolescenți putem menționa că tipul pasiv are o frecvență mai mare la preadolescenții din mediul urban (37,09%), în timp ce la preadolescenții din mediul rural frecvența este de 26,56%. Tipul agresiv are o frecvență mai înaltă, la fel, la preadolescenții din mediul urban (24,19%), iar la preadolescenții din mediul rural este de 21,87%. Tipul asertiv de comportament se întâlnește la 60,93% de preadolescenți din mediul rural și la 53,22% de preadolescenți din mediul urban.

O analiză minuțioasă a rezultatelor obținute în urma studiului experimental ne conduce spre ideea că pentru preadolescenții de azi este specific manifestarea comportamentului agresiv, comportament care reprezintă niște acte dure, brutale de comportament, ieșite din contextul tuturor regulilor și legilor stipulate, care nu au nici o compatibilitate cu ideile de corectitudine sau echitate. Agresivitatea provocă daune fizice și morale copiilor, cauzându-le disconfort psihologic, sentimente negative, stare de tensiune, frică, depresie. Ea este de fapt un comportament de anulare a libertății de exprimare sau acțiune a copilului. Într-un articol realizat de Bolboceanu A., se menționează că „oamenii se simt în securitate psihologică atunci când nu le este amenințat Eul, imaginea proprie, nu sunt criticați cu răutate, când există condiții de viață necesare pentru echilibrul sufletesc și dezvoltare. Oamenii au trebuința de conservare a imaginii pozitive a Eu-lui, tendința de a avea succes, trebuința de comunicare sinceră, nevoia de atenție, bunăvoință și încredere din partea celorlalți” [1, p.48]. Actele comportamentale agresive pot ofensa demnitatea copilului în așa mod acesta încât acesta să rămână rănit, traumatizat pentru tot parcursul vieții. Este foarte important să învățăm copiii să-și exprime emoțiile negative într-un mod mai puțin traumatizant pentru ei și pentru ceilalți și totodată, să poată reacționa și să se poată apăra de comportamentele agresive ale altora. Foarte des părinții consideră o soluție bună în educarea eficientă a copilului pedeapsa. Pedeapsa este o modalitate de a reduce frecvența de apariție a unui comportament, prin aplicarea unui stimul neplăcut. Dacă părinții pedepsesc copilul strigând și lovindu-l, atunci el își poate închipui că agresivitatea este permisă în relațiile cu alții, numai că victima trebuie aleasă de vârstă mai mică sau mai slabă. În al doilea rând, copiii care deseori sunt pedepsiți vor tinde să-și evite părinții, să le ofere rezistență. Chiar dacă copiii își schimbă comportamentul în rezultatul aplicării pedepsei, fac aceasta doar atâta timp cât sânt urmăriți și controlați. Pedeapsa îi impune să-și ascundă manifestările agresive exterioare ale comportamentului în direcție pozitivă. Cercetările efectuate în această direcție relatează că pedeapsa poate schimba comportamentul, dar nu și lichidarea lui. În pofida faptului că pedeapsa are efecte negative, totuși ea poate duce și la modificarea comportamentului în direcție pozitivă atunci când este precedată de un avertisment, aplicată cu calm, însoțită de explicații și de întărirea comportamentelor pozitive. Lista acestor comportamente se identifică împreună cu copilul și se exersează prin jocul de rol. Este important ca să le formăm copiilor abilitățile de luare a deciziilor prin identificarea alternativelor comportamentale dezirabile ce pot înlocui comportamentele

agresive. Se pot discuta cu copilul care sunt consecințele fiecărui tip de comportament asupra celorlalți și a propriei persoane.

În caz că comportamentul agresiv a devenit stereotipic diminuarea manifestării lui la preadolescenți poate fi obținută pe baza unui antrenament psihologic special organizat și orientat spre conștientizarea necesităților personale, reglarea emoțiilor negative, formarea autoaprecierii adecvate, învățarea tehnicilor de reținere a impulsurilor negative și dezvoltarea autocontrolului, dezvoltarea capacității de a face față conflictelor și soluționării constructive a lor, formarea priceperilor și deprinderilor de comunicare adecvată, ridicarea competenței în comunicare.

Bibliografie

- BOLBOCEANU, A. Stările afective ale elevilor și securitatea psihologică. În: *Univers Pedagogic*. 2014, nr. 1, pag. 47-52
- COSMOVICI, A., IACOB, L. *Psihologie școlară*. Iași: Polirom, 1998, 304 p. ISBN 973-683-048-9
- GOLU, F. *Manual de psihologia dezvoltării*. Iași: Polirom, 2015. ISBN 978-973-46-5627-1
- FURTUNĂ, D. *Homo Aggressivus. De ce nu se opresc războaiele și violența*. Chișinău: On, 2015, 660 p. ISBN 978-997-51-3937-3
- ȘOITU, L., HĂVĂRNEANU, C. *Agresivitatea în școală*. Iași: Institutul European, 2001. ISBN 978-611-168-7
- LOSÎI, E. *Psihodiagnoza agresivității*. Chișinău: UPSC, 2016, 135 p. ISBN 978-9975-46-269-3
- LOSÎI, E. Securitatea psihologică în raport cu agresivitatea În: *Aspecte psihosociale ale securității psihologice*. Chișinău: Pulsul Pieței, 2020. p. 80-123. ISBN 978-9975-3342-8-0.
- EFTIMIE, S. *Agresivitatea la vârsta adolescenței*. Iași: Institutul European, 2014. ISBN 978-606-24-0080-4
- OGNEV, I., RUSSEV, V. *Securitatea psihologică*. București: Editura Fundației culturale Ideea europeană, 2005, 360 p. ISBN 973-86971-7-4
- PÂNIȘOARĂ, G., SĂLĂVĂSTRU, D., MITROFAN, L. *Copilăria și adolescența*. Iași: Polirom, 2016, 308 p. ISBN 978-973-46-6016-2
- PÂNIȘOARĂ, G. *Psihologia copilului modern*. Iași: Polirom, 2011, 219 p. ISBN 978-973-46-2126-2
- MARIAN, C. *Agresivitatea în școală. Determinări, mecanisme și traiectorii*. Cluj-Napoca: Limes, 2011. ISBN 978-973-726-635-4